

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET
IM. ADAMA MICKIEWICZA
W POZNANIU

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Prezentacja „Podstawy dydaktyki sztuki” dr hab. Aneta Grodecka

współfinansowana przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Sztuka a rzeczywistość.

Rodzaj szczególnego świadectwa. Typy odniesień (referencji) według Seweryny Wysłouch

symulacja

- Imituje rzeczywistość

reprezentacja

- Stylizuje rzeczywistość

transformacja

- Przekształca rzeczywistość

Różnice w odbiorze sztuki (Władysław Tatarkiewicz)

Przeżycie zakładające duży udział skojarzeń i pamięci; o charakterze intelektualnym, polega na modyfikowaniu, poszukiwaniu sensu słów, które niekiedy przyjmują postać obrazów pojawiających się w wyobraźni.

Przeżycie wyzwolone przez przedmiot zmysłowy, którego tkanką staje się percepcja, jego jakość mniej zależy od intelektu, bardziej od predyspozycji zmysłowych, możliwości w zakresie patrzenia, dotykania czy słuchania.

PRZEŻYCIE LITERACKIE

PRZEŻYCIE ESTETYCZNE

Różnice na poziomie tworzywa

literatura	malarstwo	muzyka
słowo: dźwięk (głoska) i litera (zapis)	kolor i przestrzeń (perspektywa)	dźwięk: nuta (zapis), barwa i wysokość (ton)

W poszukiwaniu typów

literatura	malarstwo	muzyka
<p>teksty pisane prozą, wierszem, poezja wizualna, śpiewana, komiks</p>	<p>malarstwo sztalugowe (oleje, tempery, akryle, akwarela, rysunek ołówkiem, tuszem, węglem, sangwiną), grafika (odbitka z płyty drewnianej - drzeworyt, kamiennej - litografia, metalowej - akwaforta), malarstwo ścienne (fresk, mozaika, graffiti), malarstwo na szkle, collage, infografia (obrazy cyfrowe)</p>	<p>muzyka instrumentalna (instrumenty strunowe, dęte, perkusyjne, elektrofony), wokalna i wokально-instrumentalna, muzyka wykorzystująca dźwięki naturalne (tłuczenie szkła, bębnienie palcami po obudowie instrumentu, brzęgu kieliszka), muzyka połączona z gestem (taniec).</p>

Rodzaje i gatunki

literatura	malarstwo	muzyka
<p>epika: epos, powieść, nowela, opowiadanie;</p> <p>liryka: sonet, pieśń, fraszka, poemat;</p> <p>dramat: tragedia, komedia;</p> <p>gatunki „mieszane”: ballada, powieść poetycka;</p> <p>gatunki publicystyczne: reportaż, felieton, esej</p>	<p>pejzaże (miejski - widok), akty, portret, sceny rodzajowe (życie codzienne), mitologiczne, religijne, historyczne, alegoryczne, martwa natura, malarstwo abstrakcyjne, plakat</p>	<p>formy rozbudowane (opera, muzyka filmowa, msza, symfonia, koncerty, poematy, suita, dramat muzyczny), sonata, miniatury (preludium, nokturn, etiuda, pieśń, wariacja, fuga)</p>

środki wyrazu

literatura	malarstwo	muzyka
środki poetyckie (epitet, metafora, porównanie, apostrofa, onomatopeja, anafora) styl kompozycja	faktura format kolor perspektywa kompozycja (rytmy, plany) linia	rytm barwa melodia (linia) artykulacja dynamika agogika (tempo) takt

Ćwiczenie 1

- ▶ Zapoznaj się z podstawowymi środkami wyrazu w malarstwie (podręcznik I. Zubala), „alfabetem języka plastycznego), a następnie opisz wybrane dzieło malarskie.
- ▶ Zanim przystąpisz to redagowania opisu, sporządź metryczkę dzieła.

METRYCZKA OBRAZU

Claude Monet, Spacer (Kobieta z parasolką), 1875, olej na płótnie, 100 x 81cm, National Gallery of Art, Waszyngton

ELEMENTY METRYCZKI

- ▶ AUTOR, TYTUŁ
- ▶ OKREŚLENIE CZASU
- ▶ TECHNIKA,
TWORZYWO
- ▶ WYMIARY – KSZTAŁT
- ▶ MIEJSCE
PRZECHOWYWANIA

Pamiętaj o zasadach dotyczących odbioru! (konkretyzacja, analiza, interpretacja)

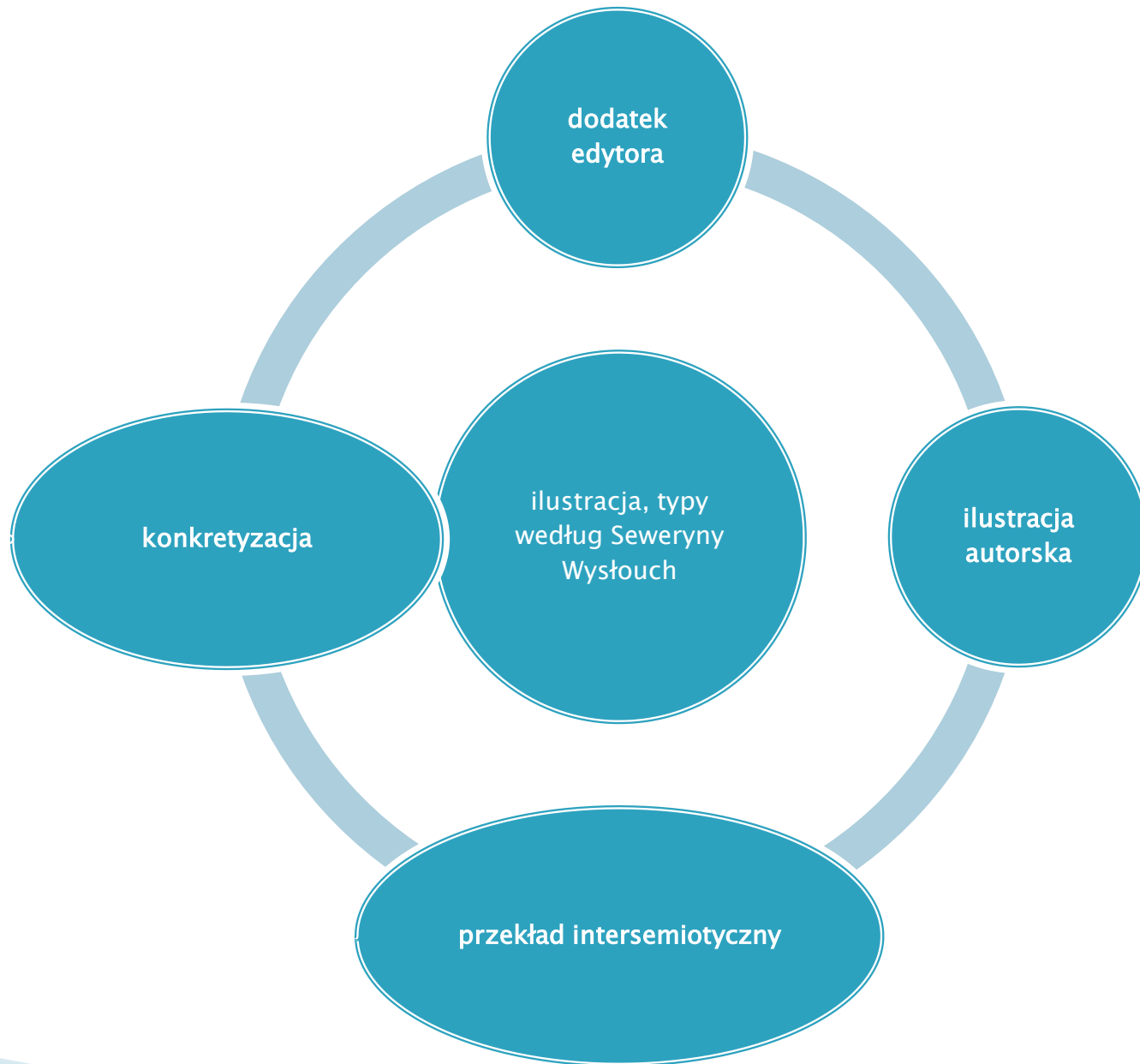

Leszek Żebrowski, obraz bez tytułu, ok. 1980, olej na płycie laminowanej, 40 x 50 cm, kolekcja prywatna Poznań

- ▶ **TEMAT** - określ rodzaj malarstwa, opisz postaci, przedmioty, sceny; zastosowane alegorie.
- ▶ **ŚRODKI WYRAZU** - zanalizuj kolor, światło, przestrzeń – perspektywę, kompozycję, linię, fakturę.
- ▶ **ZASADA TWÓRCZA** – określ przesłanie obrazu (np. dekoracyjne, moralizatorskie, metaforyczne, ilustracyjne, prowokacyjne).

Ćwiczenie 2

- ▶ Dokonaj analizy porównawczej dwóch ilustracji do *Obłąkanej herbatki*, znajdź punkty wspólne pomiędzy tekstem a obrazami. Zastosuj w komentarzu typologię Seweryny Wyśtouch.
- ▶ Rozważ funkcjonalność metodyczną dodatku edytorskiego do wiersza *Wieczór zimowy* Marleny Buczkówny (w podręczniku *Słowa na start!*).

John Tenniel , Obłąkana herbatka,
1865, rysunek z cyklu 92 rycin,
drzeworyt bracia Dalziel

Lewis Carroll, *Obłąkana herbatka*,
w: *Przygody Alicji w Krainie Czarów*
(1865)

Salvador Dali, *Przygody Alicji w Krainie
Czarów, Obłąkana herbatka*, 1969, sucha igła
barwiona, heliograviura barwna, papier
czerpany, kremowy ze znakiem wodnym
Chiffon De Mandeure

Mieczysława Buczkówna

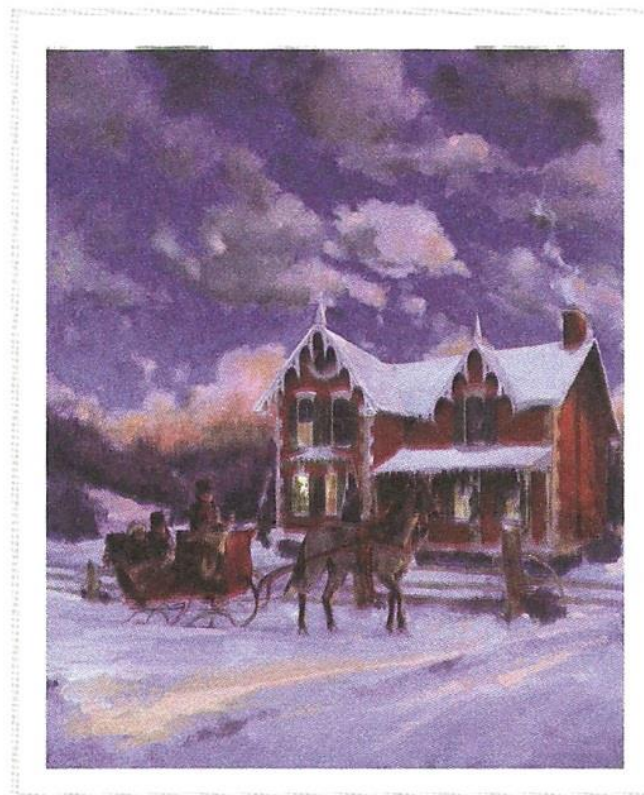
Wieczór zimowy

W oknie światło na firance,
Świergotliwy mróz.
Dzwoni jak łyżeczka w szklance
Jadący gdzieś wóz.

Cicho. Ciepło.

Wszyscy w domu.

Mała siostra śpi –
Kto tam stuka? Gość spóźniony.
Prędko, otwórz drzwi.

Vincent McIndoe
[czytaj: winsent
makindoł],
*Sanie w zimowym
krajobrazie*

Marlena Derlukiewicz, Słowa na start! (Klasa VI)

Zaplanuj lekcję, sformułuj cele i
pytania analityczne do powyższego
zestawienia.

Ćwiczenie 3

- ▶ Zapoznaj się z charakterystyką i typologią ekfrazy poetyckiej, a następnie stwórz projekt metodyczny związany z ekfrazą Ludwika Janiona do obrazu Williama Turnera.
- ▶ Rozważ funkcjonalność metodyczną karty z podręcznika *Dzieła sztuki pod lupą*. Jakie cele edukacyjne można zrealizować, wykorzystując materiał zawarty na tej stronie?

Czym jest ekfraz?

- ▶ Pierwotnie to „opis dzieła sztuki” (typ ćwiczenia retorycznego w szkole II sofistyki); wtórnie określenie gatunku.
- ▶ Źródła gatunkowe to: opisy przedmiotów w eposach Homera (według W. Juszcza, rodzaj ekfraz imaginacyjnych) oraz epigramaty ekfrastyczne (krótkie, swobodne komentarze na temat różnych dzieł sztuki).
- ▶ Ekfraz ma formę poetycką, epicką, krytyczną, filmową.

Typy ekfraz poetyckich (według form dawnych napisów obrazowych)

Jakie dodatkowe elementy ekfrazu wprowadza do obrazu?

„Nocą potwór
z potworą
fale mącą –
tą porą.

– Mój potworze,
noc czeka,
poszukajmy człowieka.

Tłusty człowiek,
zadbany –
palce lizać,
kochany!

[...]

Nie znaleźli
człowieka.
Pusty brzusek
ich czeka.

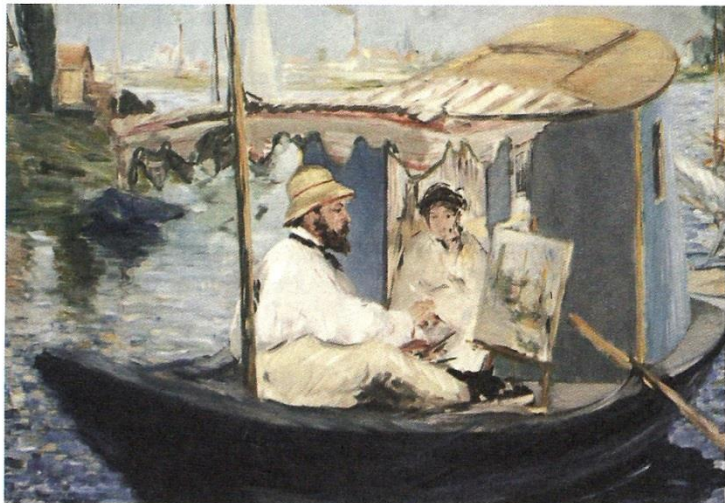
Wydź wieczorem
nad morze,
to zobaczysz
ich może.”

L. Janion, *Potwory dwa* (ze zbioru *Siła wyobraźni*, 2008)

William Turner, *Zachód słońca nad morzem z dwoma rybami*, ok. 1838/1841, czarna kredka, akwarela na szarym papierze, 21,8x28,1, kolekcja prywatna

Artysta w czasie tworzenia – to temat wielu dzieł sztuki. Przyjrzyj się uważnie zamieszczonym obrazom, starając się wyobrazić sobie, co czuje każdy z przedstawionych na nich twórców.

Édouard Manet
[czytaj: edlar mane],
Claude Monet
[czytaj: kłod mone]
z żoną w pływającym studio

Sofonisba Anguissola [czytaj: sofonizba anglissola],
Autoportret przy sztaludze

Po obejrzeniu...

- Opisz sytuację przedstawioną na każdym z dzieł. Czym różnią się od siebie oba obrazy?
- Wskaż element każdego z obrazów, który zwrócił Twoją uwagę. Zastanów się i odpowiedz, dlaczego właśnie ten fragment dzieła przyciągnął Twój wzrok.
- W albumach malarstwa poszukaj innych dzieł ukazujących artystę w czasie tworzenia.
- ★ ● Podaj imiona i nazwiska artystów ukazanych na obrazach. Następnie odszukaj w różnych źródłach informacje na temat tych malarzy. Odpowiedz, w jakich latach żyli i z czego zasłynęli.

Marlena
Derlukiewicz,
Słowa na start!
(Klasa VI)

Wybrana bibliografia

- ▶ Seweryna Wystouch, Literatura a sztuki wizualne, Warszawa 1994.
- ▶ Seweryna Wystouch, Ikoniczność i ucieczka od referencji (na przykładzie filmów Zbigniewa Rybczyńskiego), „Przestrzenie Teorii” 2009.
- ▶ Władysław Tatarkiewicz, Skupienie i marzenia. Studia z zakresu estetyki, Kraków 1951.
- ▶ Ivan Zubal, Encyklopedia obrazu, przeł. J. Bakalarz, Warszawa 2004.
- ▶ Aneta Grodecka, Alfabet języka plastycznego i muzycznego, „Polonistyka” 2003, nr 5; O możliwościach edukacyjnych ekfrazy poetyckiej, „Polonistyka” 2008, nr 10.
- ▶ Marlena Derlukiewicz, Słowa na start! (Klasa VI).

Prezentacja „Podstawy dydaktyki sztuki”

współfinansowana przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIwersytet
IM. ADAMA MICKIEWICZA
W POZNANIU

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

